

Жанровий аналіз епістолярної спадщини Євгенія Ярошинської показав різноманіття прагматичного втілення епістолярної інформації і презентує такі епістолярні жанри: листи-подяки, листи-

прохання, лист-автобіографію, листи-вітання (поздоровлення), супровідні листи, дружні листи.

Подальше дослідження порушеної проблеми поглибить теорію епістолярного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богдан С. Лист як особливий вид комунікативної діяльності. Проблемні питання синтаксису. Чернівці : ЧДУ, 1997. С. 157–163.
2. Ґрещук В. Лінгвістичний аспект листування. Василь Стефаник – художник слова. Івано-Франківськ : Плай, 1996. С. 165–176.
3. Дудик П. Епістолярний стиль мови і мовлення. *Стилістика української мови : навч. посібник*. Київ : Академія, 2005. С. 94–99.
4. Ленець К.В. Епістолярний стиль. *Українська мова : енциклопедія* / редкол. : Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П. Зяблюк та ін. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. С. 174–175.
5. Ленець К.В., Пильнський М.М. Епістолярний стиль в історії нової української літературної мови. *Жанри і стилі в історії української літературної мови*. Київ : Наук. думка, 1989. 288 с.
6. Мазоха Г.С. Теоретичні аспекти дослідження письменницького епістолярію. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філологічні науки»*. 2013. № 2 (1). С. 152–161.
7. Найрулін А.О. Епістолярій М. Коцюбинського в історії української літературної мови (особливості конотації епістолярію письменника) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Луганськ, 2005. 19 с.
8. Почепцов Г.Г. Анализ перформативных высказываний. *Филологические науки*. 1982. № 6. С. 63–66.
9. Сірий М. Деякі структурні особливості епістолярного стилю української мови. Питання словотвору і граматичної структури української мови. Дніпропетровськ, 1979. С. 37–42.
10. Шабат-Савка С. Вербалізація я-інтенцій в епістолярній комунікації. *Категорія комунікативної інтенції в українській мові* : монографія. Чернівці : «Букрек», 2014. С. 301–309.
11. Шапран Н. Функціональні особливості компліментарних висловлень в англomовному дискурсі. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна*. 2009. Вип. 11. С. 421–428.
12. Ярошинська Є.І. Вибрані твори. Київ : Держ. вид-во художньої л-ри, 1958. 462 с.

УДК 811.161.2'243:371.3.001.76

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-1.2>

НОВІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

NEW APPROACHES TO BUILDING COMMUNICATIVE COMPETENCE WHILE TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Василькевич Г.П.,

orcid.org/0000-0002-7590-3912

кандидат філологічних наук,

молодший науковий співробітник

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

Руснак О.Р.,

orcid.org/0000-0002-8727-1625

молодший науковий співробітник

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розглянуто інноваційні засоби викладання української мови як іноземної, що активізуються в нових методологічних підходах. Проаналізовано основні аспекти інтегрованого підходу до навчання, а саме інтеграції змісту і форм у процесі викладання української мови як іноземної. На основі міжкультурного комунікативного підходу як пріоритетного виявлено доцільність застосування в навчальному процесі міждисциплінарного критерію до навчання, що є важливою умовою і результатом комплексного підходу в навчанні іноземців. У центрі уваги – сучасні

новітні методологічні принципи викладання української мови для іноземців, зокрема інтеграційна та інтегрована методики викладання. Розглянуто інтегрований підхід до викладання української мови як іноземної, що базується, насамперед, на різних видах мовленнєвої діяльності – читанні, говорінні, прослуховуванні та писанні. Розкрито характерні риси та етапи інтегрованого навчання української, що ґрунтуються на основі концентричності та поступового нагромадження знань. Охарактеризовано найголовніші інструментарії інтерактивної аудиторної методики. Проаналізовано особливості практичного застосування нових методик у навчальному процесі, а також з'ясовано їхній системний вплив на результативність навчання. Зокрема виявлено ефективність застосування саме міждисциплінарного підходу через вивчення культурного тексту. Культурологічний підхід моделює навчальний текст певної культури, зокрема української, у різних зображальних виявах – художньому, розмовному, публіцистичному, офіційно-діловому, а також інформативно репрезентує його в різних жанрово-мистецьких формах – писемний текст, мистецька картина, кінематографічна стрічка, музичний текст тощо. Інтеграція в навчальному процесі дає змогу залучати максимум інформації з різних галузей знань, водночас поєднуючи різні функції: освітню, виховну й світоглядну. Мультимедійні аудіовізуальні засоби міжкультурної комунікації покращують навчальний ефект синкретизму засвоєння знань та інтенсивного обміну інформацією між викладачем і студентом-іноземцем. Процес вивчення мови через культуру народу у формі діалогу, дискусій, навчально-рольових ігор наочно ілюструє життєвість лінгвокультурологічної функції мови. Такий різноплановий культурологічний аспект не лише інтенсивно і якісно збагачує мовленнєвий запас студента-іноземця, а й загалом на соціокультурному рівні розширює світогляд іномовця про духовну й матеріальну культуру українців. На основі тексту правильно застосована лінгвокультурологічна методика швидко інкорпорує студента-іномовця в ментальний світ українців.

Ключові слова: інноваційні методи, інтерактивні технології, комунікативна компетенція, міжкультурна комунікація, невербальний код.

The article describes innovative means of teaching Ukrainian as a foreign language that are actively applied while using new methodological approaches. It analyzes the main aspects of the integrated approach to teaching, specifically integration of the content and the form in the process of teaching Ukrainian as a foreign language. Based on the intercultural communicative approach, as the prioritized one, the article identifies the expediency of applying interdisciplinary criterion in the educational process, which is an important condition and the result of complex approach while teaching the foreigners. The main focus is placed on modern, innovative methodological principles of teaching the Ukrainian language to the foreigners, in particular the integrative and integrated teaching methods. An integrated approach to teaching Ukrainian as a foreign language, which is based on various types of verbal activity, such as reading, speaking, listening and writing, has been considered. Specific features and stages of integrated approach to teaching Ukrainian, based on concentric and gradual accumulation of knowledge have been revealed. The most important tools of the interactive classroom technique have been described. The peculiarities of the practical application of new methods in the educational process, as well as their systemic influence on the effectiveness of teaching have been analyzed. Particularly, the effectiveness of applying inter-disciplinary approach through studying a culture –related text has been identified. Culture-related approach resembles educational text of a certain culture, specifically Ukrainian one, in different descriptive forms – artistic, verbal, publicists, business, and also informatively represents it in various genres – written text, a painting, a movie and piece of music. Integration into the educational process allows one to incorporate a great deal of information from different fields of knowledge, while combining different functions: educational and speculative. Multimedia audiovisual means of intercultural communication improves educational effect of syncretism of learning and intensive information exchange between a teacher and a foreign student. The process of learning the language through the culture of the people in the form of dialogue, discussion, educational role-plays clearly illustrates the authenticity of linguacultural function of the language. In addition to intensively and qualitatively enriching foreign student's command of the language, it also broadens their horizons in terms of spiritual and material culture of the Ukrainians on the socio-cultural level. Based on the text, properly applied linguacultural technique helps a foreign student to rapidly get incorporated into the mental world of the Ukrainians.

Key words: innovative methods, interactive techniques, communicative competence, intercultural communication, non-verbal code.

Постановка проблеми. У сучасній українській лінгводидактиці з початку 90-х рр. минулого століття активізувалися дослідження специфіки викладання української мови як іноземної. Водночас постала проблема теоретичного і прикладного аспекту – розробка методологічно грамотних підходів і підбір навчального матеріалу та укладання підручників. Однак основним стрижневим питанням нині є пошук нових шляхів удосконалення процесу викладання української мови як іноземної. Адже правильно дібрані методологічні прийоми стають основоположними критеріями створення навчальних підручників для іноземців. Тож вивчення нових методик викладання української мови як іноземної в руслі сучасних євроінтеграційних процесів є відкри-

тою проблемою в мовознавчій науці, що зумовлює актуальність теми цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика викладання української мови як іноземної ще не достатньо розроблена. Актуальні питання методології викладання української мови як іноземної вивчають Л. Главацька, А. Зарицька, І. Кочан, І. Кметь, Л. Паламар та багато інших дослідників. В основі нових підходів до освіти для іноземців лежить міждисциплінарний критерій. Ефективність застосування в навчальному процесі інноваційних методологічних підходів досліджують О. Антонів, О. Горда, Т. Касьяненко, Т. Космеда, О. Палінська. У сучасній методичній літературі стали з'являтися праці, які описують можливості застосування аудіо- та відеометодів

навчання іноземних мов. Особливостям використання аудіо- та відеоматеріалів для вивчення української мови як іноземної присвячені праці Ю. Томко та Т. Філіпп'євої.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні інноваційних засобів викладання української мови як іноземної, а також у з'ясуванні їхнього впливу на результативність у навчальному процесі. Актуальність дослідження зумовлено потребою пошуку нових методологічних підходів із метою покращення процесу вивчення української мови як іноземної. Вивчення нових методів викладання іноземної мови також продиктовано світовими тенденціями в розвитку освіти. Проаналізовано основні аспекти інтегрованого підходу, що актуалізується в синкретизмі різногалузевих знань та поєднанні різних методів і форм викладання.

Виклад основного матеріалу. Українська мова набуває особливої популярності у світовому культурному просторі. Завдяки євроінтеграційному курсу України та зацікавленню світової громадськості культурними та науково-освітніми здобутками українців іноземні громадяни активно вивчають українську мову. У зв'язку з цим у лінгводидактиці, як стверджує О. Горда, постає питання пошуку нових шляхів удосконалення процесу викладання української мови як іноземної [3, с. 136]. Сучасний інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає осучаснення методик викладання іноземної мови. Формування міжкультурної комунікативної компетенції у процесі викладання іноземної мови включає наявність певних компонентів і відбувається за допомогою традиційних та інноваційних методів навчання з широким використанням сучасних технологій, найбільш ефективними з яких є, насамперед, інтерактивні технології навчання, зокрема робота в парах і групах, технологія дискусійного обговорення проблем та проектна технологія [5, с. 287]. Вивчення освітньої практики переконує, що використання нових методик не передбачає відмови від застосування традиційних методів навчання. Найбільш дієвими у процесі вивчення мови як іноземної визнано традиційні підходи: комунікативний та міжкультурний.

Необхідною умовою процесу навчання є оволодіння іноземною мовою як одним із засобів вербальної міжкультурної комунікації. Українська мова водночас виступає інструментарієм комунікації і стратегічною ціллю комунікативної компетенції іномовця. Ефективність здійснення міжкультурної комунікації залежить від усвідомлення належності її учасників до різних культур,

а також врахування мовно-культурних відмінностей. Ознаки культурних особливостей інтерпретують як відмінності вербальних і невербальних кодів у специфічному контексті комунікації. Під час викладання іноземцям української мови необхідно враховувати, що кожен учасник комунікації володіє власним мовно-національним кодом. За визначенням Ф. Бацевича, міжкультурна комунікація є особливим типом культури, що характеризується взаємодією національних культур, етнокультурною компетенцією особистостей [2, с. 144]. Тому важливою умовою успішного здійснення міжкультурної комунікації у процесі навчання є знання та вміння належно використати в міжкультурному контексті певні акти мовленнєвої діяльності, такі як, наприклад, привітання, вибачення, прохання, подяка, запрошення, відмова, погодження, що зрозумілі іномовцеві.

Рівень засвоєння мови перебуває у прямій кореляції з рівнем складності обраного виду мовленнєвої діяльності. Важливого значення при цьому набуває комунікативна компетенція іномовців і навчальна ситуація, в межах яких ця комунікація відбувається. Центральним сегментом міжкультурної комунікації стає текст як складна мовна одиниця мовленнєвого акту, що є і засобом комунікації, і носієм інформації, а також засобом навчання.

Отже, основним предметним засобом вивчення мови стає текст української культури загалом у різних його виявах – розмовний, різностильовий писемний, історичний, археологічний, етнографічний, фольклорний, кінематографічний, що дає змогу поступово інтегрувати знання з різних галузей і покращити процес засвоєння живої мови. Такий інтегрований міжпредметний підхід «від культури до мови» забезпечує творчі перспективи для навчального процесу і, системно поєднуючи відомості з різних галузей знань, формує в іномовця цілісну парадигму уявлень про національну культуру [1, с. 17].

Передусім можливість ознайомлення з різними гранями української культури розширює світоглядний простір іноземців. Соціокультурний контекст мови створює іноземцеві сприятливі умови для глибинного пізнання мови. Позаяк загальне тло культури передбачає залучення до навчального аналізу текстів різних рівнів. І візуальний, і акустичний (картини, фільми, зображення, прослухані й написані тексти) створюють загальну канву «українських смислів», що вибудовують специфіку національного мислення.

В умовах інформаційного суспільства ефективним засобом вивчення української мови як іно-

земної є інтерактивні методи навчання (навчання у грі, навчання в дискусії), аудіовізуальні засоби навчання, спрямовані на слухове та зорове сприйняття інформації. Найбільший комунікативний ефект на іномовця має інформація, що впливає на всі органи чуття, торкаючись емоційно-вольової сфери. Таким чином, засвоєння нового матеріалу здійснюється швидше й ґрунтовніше. Мультимедійні засоби навчання дають змогу поєднати зображення, звучання і текст та забезпечують обмін інформацією між викладачем та студентами у формі діалогу, що передбачає дискусійне обговорення. Дискусійна розмова створює природність мовної ситуації, в якій іномовці мають змогу застосувати на практиці мовленнєвий досвід та збагатити вже набуті знання, формуючи в такий спосіб комунікативну компетенцію. Правильно обраний у процесі навчання ракурс мовної комунікації сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу на різних рівнях мовної компетенції (фонетичний, орфоепічний, лексичний, семантичний, орфографічний, граматичний та пунктуаційний).

Інтегроване вивчення іноземної мови через текст розгортається в межах чотирирівневої горизонталі, що пов'язана з основними видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням і письмом. Інтегроване навчання української мови як іноземної ґрунтується на основі концентричності та поступового нагромадження знань. Процес вивчення мови здійснюється від часткового (відомого) до загального (невідомого) або ж навпаки. Наприклад, перед роботою безпосередньо з новим текстом іноземці ознайомлюються зі словником нових слів. Студентам запропоновано кілька дотекстових вправ, що мають на меті акумулювати вже набуті знання та активізувати увагу на мовних аспектах, що поглиблюватимуться в тексті. Тож мовно-культурна база знань іноземця поступово збагачуються новими відомостями. Післятекстові вправи дають змогу засвоїти інформацію, синтезувати знання і застосувати у практиці набуті навички.

Комплексний підхід вивчення української мови як іноземної передбачає застосування інтерактивних методів. Основним інструментарієм інтерактивної методики є інтерактивні вправи та завдання, що спрямовані активізувати увагу іномовця, розвинути творче мислення, сформулювати мотивацію навчання. Насамперед це творчі навчально-ігрові завдання, що їх виконують у парах чи у групах. Наприклад, є така навчально-рольова гра – студентам запропоновано створити

комунікативну ситуацію: екскурсовод ознайомлює групу туристів з архітектурними пам'ятками міста, або ж відтворити комунікативний фрагмент з улюбленого фільму, або ж презентувати мистецький проект. Групова робота, скерована в навчально-творче русло мовленнєвої діяльності, активно стимулює комунікативні уміння і навички. Часто для іноземців використовують так звані позааудиторні методи навчання – обговорення походу в театр чи на виставку. Інтерактивне навчання діалогічне, тому воно передбачає моделювання життєвої ситуації і спільне вирішення творчих завдань. Основними ознаками інтерактивної взаємодії є діалогічність мовлення, творча розумова діяльність та взаємодія.

Отже, інтерактивні методи навчання (соціальні проекти, змагання, фільми, вистави, виставки) не тільки урізноманітнюють навчальний процес, роблять його цікавим та захопливим, а є одним із найбільш ефективних засобів формування міжкультурної мовної компетенції.

Інтеграційний підхід передбачає застосування аудіо- та відеолінгвальних методів навчання. Аудіовізуальна методика створює природні умови функціонування комунікативної ситуації і здійснюється за таким принципом: 1) розгляд зображень певної тематики; 2) прослуховування-перегляд аудіовідеотексту; 3) повторення прослуханого – відпрацювання інтонації, темпу, наголосу, а також артикуляції звуків; 4) повторення комунікативного сегменту за допомогою питань-відповідей і відтворення різних мовних ситуацій зі свого життя [4, с. 97]. Такий методологічний аспект репрезентує мову як цілісну структуру, що її іномовець ефективно засвоює через синхронність сприйняття зорової і слухової мовної інформації.

Висновки. Вивчення та закріплення нового матеріалу на основі культурного тексту через використання питань-відповідей, діалогів, у формі роботи з відео- й аудіо матеріалами, у навчально-рольових іграх «студент у ролі екскурсовода чи викладача» за принципом «кожен навчає кожного» урізноманітнює форми мовленнєвої діяльності і покращує формування міжкультурної мовної компетенції.

Інноваційні засоби викладання української мови як іноземної реалізуються в нових методологічних підходах із метою покращення процесу вивчення української мови. Виявлено, що міжкультурний комплексний підхід передбачає залучення до навчального процесу інтеграційної та інтегрованої методик викладання. Проаналізувавши особливості практичного засто-

сування нових методик у навчальному процесі, з'ясували їх системний вплив на результативність навчання. Одним із сучасних і найбільш ефективних є комплексний підхід, що виявляється

в синкретизмі різногалузевих знань та поєднанні різних методів і форм викладання, що значно покращують процес вивчення української мови як іноземної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонів О. На перехресті мови і культури: урок української мови як іноземної. *Українська мова у світі* : Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, 6–7 листопада 2014. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2012. С. 17–21.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія». 2004. 344 с.
3. Горда О. Структура та зміст уроку на тему «Робота» з української мови як іноземної». *Південний архів (філологічні науки)*. 2018. № 75. С. 136–141.
4. Івлева С. Аудіовізуальний та аудіолінгвальний методи вивчення української мови як іноземної. *Українська мова у світі*. Львів, 2016. С. 95–99.
5. Задунайська Ю., Кость С. Міжкультурна комунікативна компетенція здобувачів вищої освіти: особливості формування в процесі викладання іноземної мови. *Молодий вчений*. 2019. № 3. С. 286–289.

УДК 811.161.2'243:908:39

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-1.3>

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ – ДЕНЬ ВИШИВАНКИ

THE FORMATION OF LINGUISTIC AND COUNTRY-SPECIFIC COMPETENCE IN TERMS OF STUDYING A NEW UKRAINIAN TRADITION – VYSHYVANKA DAY

Горда О.М.,

orcid.org/0000-0001-8120-9591

кандидат філологічних наук,

старший науковий співробітник

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розкрито особливості формування лінгвокраїнознавчої компетенції (ЛКК) в середовищі іншомовців, що вивчають українську мову.

З'ясовано, що лінгвокраїнознавчий аспект ще неповною мірою розроблений у методиках викладання іноземних мов, які перебувають на стадії становлення, у тому числі й методиці викладання української мови як іноземної (далі – УМІ). Акцентовано на недостатній кількості публікацій прикладного спрямування в цій галузі.

На основі аналізу лінгводидактичних праць окреслено можливі шляхи формування лінгвокраїнознавчої компетенції. Висловлено думку, що використання лінгвокраїнознавчих компонентів на заняттях з УМІ передбачає ознайомлення іншомовців із реаліями та традиціями України, особливостями національної культури, історичними подіями, відомими діями тощо. Важливою в цьому контексті автор вважає інформацію про нову українську традицію – День вишиванки.

Запропоновано навчальну модель формування ЛКК для іншомовців, які вивчають УМІ на рівні B₂. Мета, закладена в цій моделі, – активізувати всі види мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, слухання та письмо. Основою розробленої моделі є текст для читання та завдання, які допоможуть студентам/учням на заняттях з УМІ підготуватися до прочитання тексту країнознавчої тематики та перевірити себе на розуміння його змісту, а також інтерактивні вправи, призначені для роботи в парах і групах. Подано рекомендації щодо послідовності виконання тих чи інших завдань.

Змістове наповнення матеріалів розроблено з урахуванням необхідності формування в іншомовців, окрім лінгвокраїнознавчої, ще й мовленнєвої та мовної компетенцій.

Зроблено висновки, що запропоновану модель опрацювання навчального матеріалу лінгвокраїнознавчого спрямування можна використати у процесі розробки інших тем країнознавчого характеру, спрямованих на формування ЛКК.

Перспективу подальших досліджень автор вбачає в науково-методичних розробках з УМІ, що міститимуть навчальні матеріали про особливості традиційної та модерної української культури, зокрема популярних у світі фестивалів та інших подій, які відбуваються на теренах України.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лінгвокраїнознавча компетенція, День вишиванки, текст для читання, завдання на розуміння змісту тексту, інтерактивні вправи для роботи в парах і групах.